

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ВАСИЛЬ ІВАЩЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF VASILYI IVASHCHENKO v. UKRAINE)**

(Заява № 760/03)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

26 липня 2012 року

ОСТАТОЧНЕ

26/10/2012

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Василь Іващенко проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Дін Шпільманн (Dean Spielmann), *Голова*,
Марк Віллігер (Mark Villiger),
Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),
Боштьян М. Зупанчіч (Bostjan M. Zupancic),
Ганна Юдківська (Ganna Yudkivska),
Ангеліка Нусбергер (Angelika Nußberger),
Андре Потоцький (Andre Potocki), *судді*,

та Стівен Філліпс (Stephen Phillips), *заступник Секретаря секції*,
після обговорення за зачиненими дверима 3 липня 2012 року
виносить таке рішення, яке було ухвалено у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа була розпочата за заявою (№ 760/03), яку 23 листопада 2002 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянин України пан Василь Миколайович Іващенко (далі — заявник).

2. Уряд України (далі — Уряд) представляв його Уповноважений — пан Назар Кульчицький з Міністерства юстиції України.

3. 10 січня 2007 року Голова секції вирішив повідомити про заяву Уряд. 12 грудня 2007 року Голова секції також вирішив комунікувати Уряду скарги заявника за статтею 34 Конвенції на те, що його листи до Суду не відправлялись.

4. Розглянувши клопотання заявника про проведення усних слухань, на підставі пункту 3 правила 54 Регламенту Суду палата вирішила, що у цій справі усні слухання не вимагаються.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

5. Заявник народився у 1961 році. Наразі він відбуває покарання у місті Ізяслав Хмельницької області.

А. Затримання заявника

6. 12 квітня 1998 року одного працівника міліції було вбито, а іншого важко поранено групою людей з використанням вогнепальної зброї. У той же день працівники міліції зупинили машину, водій якої стверджував, що за кількесот метрів у полі він висадив трьох людей, які, ймовірно, вчинили вищезазначений злочин. На підставі цього чотири працівники міліції відправилися на пошуки підозрюваних. Вони побачили трьох людей, включаючи заявника, які переходили поле. Працівники міліції кілька разів вистрілили у повітря та наказали людям лягти на землю.

7. Як стверджує заявник, вони усі підкорилися наказам працівників міліції. Потім працівники міліції підійшли до них і почали бити заявника та двох інших осіб. Заявника били руками та ногами по голові, у груди, по нирках та в область паху, в результаті чого він втратив свідомість. Заявник стверджував, що працівники міліції проколювали йому щокую голкою та використовували запальничку, щоб обпекти йому праву руку, і висловив припущення, що вони робили це для того, щоб він прийшов до тями.

8. Згідно з письмовими показаннями працівників міліції, наданими Урядом, заявник та інші підозрювані, відкинувши зброю, відмовилися підкоритися наказам працівників міліції та чинили фізичний опір затриманню. Через це працівники міліції застосували прийоми рукопашного бою, силоміць поклали підозрюваних на землю та надягли на них наручники.

9. Кілька годин по тому заявника було доправлено до медичної частини слідчого ізолятора (далі — СІЗО) у місті Черкаси, де він прийшов до тями.

10. Заявника оглянув лікар, який зафіксував на голові та тілі низку ушкоджень і синців, включаючи розсічену рану та гематому на лобі, а також гематоми на лівому плечі, грудях і правому стегні. У медичному висновку, складеному цим лікарем, також зазначалося, що у заявника було кілька пухирів на пальцях, які, як стверджував заявник, були результатами опіків. Лікар зашив рану на лобі заявника, призначив знеболювальне та рекомендував заявнику відвідати невропатолога. Згідно з висновком рентгенограма грудної клітини не виявила наявності у заявника переломів ребер.

11. Як стверджує заявник, лікар не зафіксував усіх його ушкоджень. Наприклад, переломи ребер та двох пальців на правій руці не були виявлені, оскільки рентгенограму не робили.

12. Наступного дня медичний експерт оглянув заявника та встановив, що його ушкодження були легкими.

13. У ході розслідування кримінальної справи щодо нього заявник скаржився до різних державних органів, включаючи прокуратуру, на жорстоке поводження з ним з боку працівників міліції.

14. Постановами від 21 серпня 1998 року та 25 січня 1999 року прокуратура відмовляла у порушенні кримінальної справи щодо працівників міліції, встановивши, що під час затримання вони діяли у рамках закону. Цей висновок ґрунтувався на показаннях працівників міліції та медичних документах заявника (див. пункти 8, 10 та 11 вище). Заявник не оскаржував постанови прокуратури до суду.

15. Він знову звертався зі скаргами на жорстоке поводження у ході провадження в апеляційному суді Черкаської області (далі — апеляційний суд) та Верховному Суді, які відхилили ці скарги як необґрунтовані (див. пункти 30 та 39 нижче).

В. Розслідування та судовий розгляд кримінальної справи щодо заявника

16. 13 квітня 1998 року слідчий відвідав СІЗО, щоб зустрітися із заявником для проведення допиту. Він повідомив заявникові про те, що той підозрюється у вчиненні 12 квітня 1998 року розбійного нападу за обтяжуючих обставин та вбивства, і роз'яснив заявникові його основні процесуальні права та гарантії, включаючи право на юридичну допомогу та право не свідчити проти себе. Відповідні протоколи були підписані заявником, слідчим та захисником, паном Б., який, як стверджував Уряд, також був присутнім під час допиту заявника. Захисник був призначений слідчим для представництва інтересів заявника у ході провадження.

17. Протоколи також містять заяву заявника, про те, що він бажає, щоб його представляв інший захисник, пан Т., але якщо той відмовиться брати участь у справі, то заявник погоджується, щоб його представляв пан Б. У протоколах заявник також зазначив, що ця заява була зроблена у присутності пана Б. Відповідно заявник відмовився від допиту того дня. Під час його подальших допитів, включаючи ті, що відбувалися на стадії судового розгляду, заявник заперечував свою відповідальність за злочини, у вчиненні яких він підозрювався.

18. У своїй заяві до Суду заявник стверджував, що пан Б. брав участь у провадженні на прохання його дружини, яка оплачувала послуги захисника. Заявник також стверджував, що захисник не був присутнім в СІЗО 13 квітня 1998 року та що він підписав протоколи пізніше. Заявник надав листи адміністрації СІЗО від 16 червня 2004 року, згідно з якими під час досудового слідства захисники не відвідували заявника у СІЗО, а заявник залишав СІЗО лише один раз — 12 серпня 1998 року для проходження психіатричного обстеження.

19. 14 квітня 1998 року працівники прокуратури запросили пана Т. захищати заявника. Оскільки він відмовився від участі у провадженні, пан Б. продовжив представляти заявника протягом провадження.

20. Згідно з документами, наданими Урядом, пан Б. брав участь у слідчих діях, включаючи допити заявника, що проводилися у СІЗО 21 квітня 1998 року та 10 січня 1999 року, ознайомлювався з матеріалами справи, брав участь у судових засіданнях, робив письмові та усні заяви в суді та готував касаційну скаргу на вирок, яким заявника було визнано винним. Судові засідання, в яких захисник не був присутнім, були відкладені.

21. Заявник стверджував, що протягом усього періоду слідства він не спілкувався з паном Б. та йому не дозволялося листуватися із будь-ким поза межами СІЗО. Як стверджував заявник, слідчі казали йому, що зустрітися із захисником до суду неможливо. Вперше заявник зустрівся з захисником, коли розпочався судовий розгляд його справи.

22. 21 квітня 1998 року заявнику було пред'явлено обвинувачення за кількома епізодами розбійних нападів за обтяжуючих обставин, у вбивстві та завданні тілесних ушкоджень.

23. У березні 1999 року слідство було закінчено. Заявнику та пану Б. було надано матеріали справи для ознайомлення. Заявник висловив бажання ознайомлюватися з матеріалами без захисника, що було нібито зроблено на прохання слідчого, який пообіцяв заявнику, що йому дозволять зустрітися з братом.

24. У січні 2000 року заявник закінчив ознайомлюватись з матеріалами справи та у березні 2000 року апеляційний суд, діючи як суд першої інстанції, розпочав розгляд справи.

25. У ході судового провадження заявник подавав кілька клопотань про відвід пана Б., стверджуючи, що йому взагалі не був потрібен захисник. Хоча суд кілька разів звертався до місцевого адвокатського об'єднання з проханням надати заявнику іншого захисника, жодної заміни так і не було запропоновано. Суд також пропонував заявникові самому найняти собі захисника, чого заявник не зробив. Листом від 13 вересня 2000 року Голова апеляційного суду повідомив заступнику Міністра юстиції про те, що відмова заявника та інших обвинувачених від юридичного представництва призвела до тримісячної затримки судового провадження, яке не могло продовжуватися без участі захисника з огляду на серйозність обвинувачень. У листі також зазначалося, що обвинувачені подавали численні процесуальні клопотання, включаючи клопотання про представництво їхніх інтересів Міністром юстиції та передання справи на розгляд Верховного Суду, що свідчило про те, що насправді вони намагалися затягнути провадження.

26. У суді першої інстанції заявник заперечував проти висунутих йому обвинувачень та стверджував, що показання співобвинувачених,

що підтверджували його та їхню власну участь у кримінальних діяннях, про які йшлося, були отримані внаслідок фізичного та психологічного тиску з боку працівників міліції. Заявник також подав клопотання до суду про здійснення відео- та аудіозапису провадження, але суд відмовив у його задоволенні.

27. Співобвинувачені заявника подали до суду аналогічні скарги та заперечували свої показання, надані в ході досудового слідства.

28. 28 січня 2002 року апеляційний суд визнав заявника винним за кількома епізодами розбійного нападу за обтяжуючих обставин, у завданні тяжких тілесних ушкоджень та вбивстві. Він призначив йому покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Суд ґрунтував своє рішення на показаннях близько тридцяти свідків і потерпілих від злочинів, частково на показаннях співобвинувачених заявника, наданих під час слідства, а також на висновках кількох судово-медичних, балістичних та інших експертиз. Суд також взяв до уваги той факт, що у ході обшуків у помешканнях обвинувачених працівниками міліції було виявлено велику кількість предметів, що належали потерпілим від злочинів.

29. Суд також розглянув твердження обвинувачених про те, що у ході досудового слідства працівники міліції катували їх з метою отримання від них зізнання. Суд допитав слідчих та працівників міліції і дійшов висновку, що ці твердження були безпідставними. Суд також зазначив, що обвинувачені, за виключенням заявника, надавали свої показання слідчому у присутності своїх захисників. Співобвинувачені заявника не скаржилися на жорстоке поводження до правоохоронних органів. Тому суд не встановив жодних підстав, що могли б завадити йому посилатися на ці показання у його рішенні.

30. Щодо заявника суд зауважив, що він не визнавав своєї вини на всіх етапах провадження і не було доказів того, що його примушували до цього. Допитавши працівників міліції, які затримували заявника 12 квітня 1998 року, та одного з працівників Черкаського СІЗО, суд зазначив, що заявник отримав ушкодження під час затримання, але не було жодних доказів того, що з ним жорстоко поводилися під час його подальшого тримання під вартою.

31. 12 та 27 лютого 2002 року відповідно заявник та пан Б. подали окремі касаційні скарги, оскаржуючи висновки суду першої інстанції щодо фактів. Заявник також скаржився, що суд першої інстанції не взяв до уваги твердження обвинувачених про «позбавлення можливості мати захисника та побачення з ним до першого допиту» і що суд першої інстанції не дозволив захисникам обвинувачених відвідувати останніх під час тримання під вартою. Заявник також посилався на жорстоке поводження з ним 12 квітня 1998 року та стверджував, що показання його співобвинувачених були отримані внаслідок фізичного та психологічного тиску з боку працівників міліції.

32. Тим часом, 7 лютого 2002 року заявник та один із його співобвинувачених уклали з паном Бр. угоду, відповідно до якої останній зобов'язувався захищати їх у ході провадження.

33. 10 лютого 2002 року заявник звернувся до апеляційного суду з проханням дозволити пану Бр. брати участь у провадженні як його захиснику.

34. 20 лютого 2002 року апеляційний суд повідомив заявнику, що вирішення цього питання не належить до його компетенції.

35. 11 березня 2002 року пан Бр. поскаржився Голові Верховного Суду на відмову апеляційного суду надати йому дозвіл діяти як захиснику заявника та його співобвинуваченого. Пан Бр. також клопотав про надання доступу до матеріалів кримінальної справи, щоб мати змогу підготувати касаційну скаргу від імені заявника та його співобвинуваченого, та дозволу відвідувати їх у СІЗО. Жодної відповіді на клопотання пана Бр. Верховним Судом надано не було.

36. 21 травня 2002 року заявник надіслав до Верховного Суду змінену касаційну скаргу, в якій скаржився на відмову апеляційного суду надати дозвіл пану Бр. діяти як його захиснику.

37. Листом від 4 червня 2002 року апеляційний суд повідомив заявнику, його співобвинуваченому та панові Бр., що останній не може представляти двох обвинувачених водночас, оскільки вони давали суперечливі показання щодо обставин справи. Зокрема у той час як заявник стверджував, що його не було на місці вчинення одного зі злочинів, його співобвинувачений показав, що заявник був там.

38. Суд також зазначив, що пан Бр. не мав свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю та що він не довів, що відповідно до національного законодавства він міг брати участь у кримінальному провадженні як захисник. Суд також повторив, що пан Бр. мав звернутися до Верховного Суду щодо надання йому дозволу брати участь у касаційному провадженні, оскільки суд першої інстанції, який вже виніс рішення у цій справі, не мав повноважень вирішувати це питання.

39. 9 липня 2002 року Верховний Суд розглянув касаційні скарги. Як стверджує заявник, пану Бр. було дозволено брати участь у засіданні від його імені. Заявник, його співобвинувачені та їхні захисники також були присутніми у засіданні. Верховний Суд залишив без задоволення касаційні скарги, подані заявником та паном Б. Верховний Суд також підтримав висновки апеляційного суду щодо тверджень обвинувачених про жорстоке поводження на етапі досудового розслідування.

40. Як стверджує заявник, пану Бр. не було надано можливості ознайомитись з матеріалами справи або зустрітись із заявником до проведення засідання Верховного Суду.

С. Заява до Суду

41. 23 листопада 2002 року заявник подав свою заяву до Суду.

42. 22 квітня 2004 року заявник звернувся до апеляційного суду з проханням надати йому копії медичних висновків, складених після його огляду в СІЗО, та процесуального рішення щодо його клопотання про здійснення відео- та аудіозапису судових засідань, які він мав намір подати до Суду на підтримку своєї заяви.

43. Листом від 28 травня 2004 року заступник Голови апеляційного суду повідомив заявникові, що йому було відмовлено у задоволенні його клопотань, оскільки копіювання документів для заявника не належало до функцій цього суду. Суд також зазначив, що бюджет суду не передбачав коштів для таких цілей.

44. 21 червня 2004 року заявник подав до Придніпровського районного суду міста Черкаси (далі — Придніпровський суд) скаргу на дії заступника Голови апеляційного суду у зв'язку з ненаданням йому копій документів з матеріалів його справи. У своїй скарзі заявник стверджував, що копії цих документів були потрібні йому для того, щоб надати їх Судові. Він також вимагав відшкодування шкоди, яка, як стверджувалось, була завдана відмовою у наданні йому документів.

45. 25 червня 2004 року Придніпровський суд відмовив у прийнятті скарги заявника до розгляду. Суд зазначив, що згідно з законодавством України судді, які діють як офіційні посадові особи, користуються імунітетом від їх переслідування в судовому порядку.

46. 8 липня 2004 року заявник оскаржив ухвалу від 25 червня 2004 року.

47. 15 липня 2004 року той самий суд надав заявнику час для виправлення певних недоліків його апеляційної скарги. Суд постановив, що апеляційна скарга мала бути надрукована та повинна була містити інформацію щодо сторін провадження, зокрема, їхні імена та адреси.

48. 26 липня 2004 року заявник подав нову апеляційну скаргу. Заявник також додав до неї довідку, видану адміністрацією СІЗО, в якій зазначалося, що відповідно до законодавства засуджені не мають можливості друкувати свої документи.

49. У той же день Придніпровський суд відмовив у прийнятті апеляційної скарги заявника через невиконання ухвали від 15 липня 2004 року. Як стверджує заявник, він оскаржив ухвалу від 26 липня 2004 року. Інформація щодо результатів розгляду цієї скарги відсутня.

50. Листом від 28 червня 2004 року Суд просив заявника надати копії його касаційної скарги на вирок від 28 січня 2002 року та клопотань про надання юридичної допомоги.

51. 19 липня 2004 року заявник звернувся до Голови апеляційного суду з проханням надати копію своєї касаційної скарги, а також копії

документів, які він уже запитував листом від 22 квітня 2004 року. Заявник посилався на лист Суду, але не надав його копію.

52. 4 серпня 2004 року виконуючий обов'язки Голови апеляційного суду відмовив у задоволенні клопотання заявника з тих же підстав, що були наведені у листі від 28 травня 2004 року. Виконуючий обов'язки Голови апеляційного суду також зазначив, що у разі необхідності Суд може звернутися до державних органів щодо надання йому копій цих документів.

53. Подальші клопотання заявника щодо надання йому копій документів з матеріалів справи також були залишені без задоволення апеляційним судом.

54. У квітні 2007 року на запит Суду Уряд надав копії різних документів із матеріалів кримінальної справи заявника, включаючи його касаційну скаргу та документи щодо юридичної допомоги під час провадження в національних судах.

55. У липні та жовтні 2007 року Суд отримав кілька листів, надісланих з адреси брата заявника. У цих листах заявник стверджував, що Уряд перешкоджав його листуванню із Судом. Зокрема заявник стверджував, що 10, 14, 17 та 23 травня, а також 9 та 15 липня 2007 року він подавав свої зауваження щодо прийнятності та суті заяви, вимог щодо справедливої сатисфакції, пропозиції дружнього врегулювання, а також деяку додаткову інформацію працівникам колонії, до якої заявника було переведено із СІЗО у 2005 році, для того, щоб їх відправили до Суду. Заявник надав копію документа від 4 жовтня 2007 року, в якому державні органи підтвердили відправлення адресованих Суду листів заявника у вказані дати. Проте Суд не отримав зауважень заявника.

56. Як стверджує Уряд, листи, про які йдеться, були одразу ж відправлені до Суду. Працівники колонії не несуть відповідальності за те, що листи не надійшли до Суду.

57. У грудні 2007 року заявник подав скаргу до Генерального прокурора та до Ізяславського районного суду Хмельницької області, стверджуючи, що мало місце втручання у його кореспонденцію. Скарги були розглянуті прокуратурою та установою пошти. Прокуратура відповіла заявникові, що його листи були належним чином відправлені працівниками колонії. Прокуратура також зазначила, що неможливо було перевірити, чи отримала та відправила пошта листи заявника, які не були рекомендованими. Це було підтверджено установою пошти.

58. Листом від 1 липня 2009 року заступник Голови апеляційного суду відмовив у задоволенні іншого клопотання заявника щодо надання копій документів із матеріалів його справи. У листі також зазначалося, що відповідно до частини 2 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу заявник має право запросити захисника

або обрати представника з-поміж своїх близьких родичів. Заявнику було повідомлено, що такому представнику буде надана можливість ознайомитись з матеріалами справи та зробити записи.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ

59. Відповідні положення національного законодавства та відповідні положення Рекомендації Rec(2006)2 Комітету міністрів державам — учасникам Європейських пенітенціарних правил наведені у рішенні від 14 жовтня 2010 року у справі «*Найден проти України*» (*Nayduon v. Ukraine*) заява № 16474/03, пп. 35–38 та 41–42), яка головним чином стосувалася ненадання заявникові державними органами можливості отримати копії документів, необхідних для його заяви до Суду.

60. У контексті виконання рішення Суду у справі «*Найден проти України*» (*Nayduon v. Ukraine*) у вересні 2011 року Уряд України надіслав Комітетові міністрів план дій щодо виконання вищезазначеного рішення. Витяг з плану дій в частині загальних заходів передбачає таке:

«1. Публікація рішення та його розповсюдження

Стислий виклад рішення було опубліковано в газеті центрального органу виконавчої влади «Урядовий кур'єр», № 28, від 15 лютого 2011 року.

Листами від 22 березня 2011 року до Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, апеляційного суду Донецької області, Генеральної прокуратури України та Державної пенітенціарної служби України були надіслані повідомлення про рішення, які містили виклад висновків Суду.

Крім того, висновки Суду у вищезазначеному рішенні були включені до Подання до Кабінету Міністрів України про виконання рішень Європейського суду з прав людини, які набули статусу остаточного (березень 2011 року). Кабінет Міністрів України доручив відповідним органам вжити заходів для виправлення констатованого порушення, уникнення подібних порушень та приведення своєї практики у відповідність вимогам Конвенції.

2. Законодавчі заходи

Для визначення того, чи вимагаються будь-які зміни до законодавства, державні органи наразі проводять багатосторонні консультації. Як тільки це питання буде вирішено на національному рівні, Комітет міністрів буде повідомлено про це».

61. На своєму 1120-му засіданні 13–14 вересня 2011 року Комітет міністрів прийняв план дій до уваги та закликав Україну здійснювати інформування про подальші заходи щодо його виконання. Наразі Комітет міністрів ще не завершив здійснення нагляду за виконанням рішення відповідно до пункту 2 статті 46 Конвенції.

ПРАВО

I. МЕЖІ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

62. Суд зазначає, що після комунікування справи Урядові держави-відповідача заявник подав ще декілька нових скарг.

63. Зокрема у своїх листах від 12 березня 2007 року заявник скаржився за статтею 7 Конвенції на те, що він був незаконно засуджений до довічного позбавлення волі, стверджуючи, що таке покарання не могло бути застосоване у його справі.

64. У квітні 2008 року заявник подав скаргу за статтею 34 Конвенції на те, що у виправній колонії йому не дозволялося зберігати оригінали листів, що надсилалися йому Судом. Коли вони надходили, заявникові надавалося дуже мало часу (до десяти хвилин) для того, щоб прочитати їх у присутності працівників колонії. Згодом він за клопотанням міг отримати їхні копії, але часто із затримкою строком до 1 місяця. Якщо такі листи були англійською мовою, якою заявник не володів, ані перекладу, ані пояснення його змісту працівники виправної колонії йому не надавали.

65. У 2011 році заявник також поскаржився на те, що з 12 по 21 серпня 2011 року він тимчасово був переведений до пенітенціарної установи у м. Вінниця, побутові умови тримання в якій були принижуючими. Зокрема заявник тримався у темній, сирій та холодній камері та йому не дозволялися щоденні прогулянки.

66. На думку Суду, нові твердження заявника не є доповненням його первісних скарг, щодо яких сторони надали свої зауваження. Таким чином, Суд вважає недоречним розглядати ці питання у контексті цієї справи (див. рішення від 19 квітня 2005 року у справі «*Пиряник проти України*» (*Piryanik v. Ukraine*), заява № 75788/01, п. 20).

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

67. Заявник скаржився на те, що під час затримання він зазнав катування з боку працівників міліції. Він також скаржився на те, що у ході досудового слідства у справі його співобвинувачені зазнали катувань з боку працівників міліції. Заявник посилався на статтю 3 Конвенції, яка передбачає таке:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню».

A. Прийнятність

68. Суд зазначає, що скарга заявника про жорстоке поводження стосовно його співобвинувачених має бути відхилена у зв'язку з відсутністю у нього статусу потерпілого відповідно до статті 34 Конвенції.

69. Щодо скарги заявника на те, що 12 квітня 1998 року працівники міліції катували його, Суд зазначає, що заявник вжив заходів на національному рівні, аби довести свої скарги до відомих національних органів. Заявник підіймав це питання протягом судового розгляду його справи, та той факт, що його скарга відхилялася прокурорами 21 серпня 1998 року та 25 січня 1999 року, не завадив національним судам розглянути її по суті під час судового розгляду справи щодо заявника (див. пункти 30 та 39 вище). За цих обставин заявник мав підстави очікувати завершення судового розгляду, щоб подати скаргу до Суду та, таким чином, ним було дотримано вимоги шестимісячного строку, встановленої пунктом 1 статті 35 Конвенції (див. рішення від 15 травня 2012 року у справі «*Каверзін проти України*» (*Kaverzin v. Ukraine*), заява № 23893/03, п. 99 (ще не набуло статусу остаточного)).

70. Суд також зазначає, що скарга заявника на те, що 12 квітня 1998 року він зазнав катування з боку працівників міліції, не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Він також зазначає, що ця скарга не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

71. Заявник скаржився на те, що під час затримання його було побито працівниками міліції. Заявник запевняв, що при затриманні він не чинив опору та не намагався втекти. Заявник зазначив, що жорстоке поводження з ним продовжувалося після того, як він втратив свідомість (див. пункт 7 вище), та наслідком цього стали серйозні тілесні ушкодження.

72. Уряд стверджував, що 12 квітня 1998 року до заявника було застосовано фізичну силу, оскільки він відмовився підкоритися наказам працівників міліції. Зокрема працівники міліції застосували до заявника прийоми рукопашного бою, а потім надягли на нього наручники.

73. Згідно з твердженнями Уряду, заявник не довів, що застосування фізичної сили працівниками міліції було незаконним або надмірним. Уряд також стверджував, що не існує доказів того, що заявника було піддано катуванню або нелюдському поводженню.

74. Уряд стверджував, що використання фізичної сили працівниками міліції не досягло мінімального рівня жорстокості, щоб

вважатися нелюдським або таким, що принижує гідність, поводженням у розумінні статті 3 Конвенції.

75. Уряд також зазначав, що скарга заявника про катування була належним чином розглянута прокуратурами та судами, які не виявили в діях працівників міліції будь-яких порушень.

2. Оцінка Суду

76. Суд нагадує, що стаття 3 Конвенції категорично забороняє будь-яке катування або нелюдське чи таке, що принижує людську гідність, поводження або покарання. Жорстоке поводження підпадатиме під дію статті 3 Конвенції лише у разі досягнення певного мінімального рівня жорстокості, оцінка якого залежить від усіх обставин справи, зокрема, таких як тривалість поводження, його фізичні та психічні наслідки, а в деяких випадках мають враховуватися також стать, вік і стан здоров'я потерпілого (див., серед інших прикладів, рішення від 18 січня 1978 року у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (*Ireland v. the United Kingdom*), п. 162, Series A № 25).

77. Суд також повторює, що при оцінці доказів за скаргою на порушення статті 3 Конвенції має застосовуватися критерій доведення «поза розумним сумнівом» (див. наведене вище рішення у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (*Ireland v. the United Kingdom*), п. 161, та рішення у справі «Авшар проти Туреччини» (*Avsar v. Turkey*), заява № 25657/94, п. 282, ECHR 2001-VII (витяги)). Проте такий доказ може впливати зі співіснування неспростовних презумпцій факту, достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою (див. рішення у справі «Лабіта проти Італії» (*Labita v. Italy*) [ВП], заява № 26772/95, п. 121, ECHR 2000-IV). Коли вся чи значна частина інформації щодо подій, про які йдеться, відома виключно органам влади — як це має місце у справі щодо затриманих осіб, що перебувають під контролем органів влади, — і коли у таких осіб під час їхнього затримання з'являються тілесні ушкодження, це породжує відповідні обґрунтовані презумпції факту. При цьому тягар доведення можна вважати покладеним на органи влади, адже саме вони мають надати задовільні та переконливі пояснення (див. рішення у справах «Рібіч проти Австрії» (*Ribitsch v. Austria*), від 4 грудня 1995 року, п. 34, Series A № 336, та «Салман проти Туреччини» (*Salman v. Turkey*) [ВП], заява № 21986/93, п. 100, ECHR 2000-VII).

78. Звертаючись до обставин цієї справи, Суд зазначає, що, хоча медичних доказів на підтримку твердження заявника про те, що його щок було проколота або що його ребра були зламані, немає, заявник отримав низку інших тілесних ушкоджень, які були зазначені в акті медичного огляду, складеному в день його затримання (див. пункт 10 вище). Зазначені тілесні ушкодження були достатньо серйозними щоб

становити жорстоке поводження у розумінні статті 3 Конвенції (див., наприклад, рішення від 27 листопада 2008 року у справі «Спінов проти України» (*Spinov v. Ukraine*), заява № 34331/03, п. 46).

79. Суд також зазначає, що сторони погоджуються з тим, що тілесні ушкодження були завдані під час сутички заявника з міліцією. Проте, хоча Уряд доводив, що заявник зазнав тілесних ушкоджень внаслідок законного застосування фізичної сили при його затриманні, заявник стверджував, що працівники міліції катували його свідомо.

80. У цьому контексті Суд зауважує, що доводи Уряду ґрунтуються на висновках державних органів, які перевіряли скаргу заявника про жорстоке поводження (див. пункти 14, 15, 30 та 39 вище). Проте зазначеним висновкам бракує важливих деталей та відповідного обґрунтування. Зокрема, вони не містять переконливих пояснень щодо конкретного характеру та ступеня фізичної сили, застосованої до заявника. Письмові показання працівників міліції, на яких працівники прокуратури та суди ґрунтували свої висновки, також не надають таких пояснень. Вони надавалися у формі дуже розпливчастих та заплутаних посилань на те, що при затриманні заявник чинив фізичний опір та працівники міліції застосували прийоми рукопашного бою (див. пункт 8 вище). Відповідно Суд відхиляє як необґрунтовані доводи Уряду про те, що застосування фізичної сили працівниками міліції було зумовлено власною поведінкою заявника.

81. Суд також зазначає, що ані державні органи, ані Уряд не зробили спроби розглянути або обґрунтовано спростувати докладні твердження заявника щодо жорстокого з ним поводження з боку працівників міліції. У цьому зв'язку Суд надає особливої важливості тому факту, що твердження заявника про походження декількох опіків на його пальцях були повністю проігноровані (див. пункти 7 та 10 вище).

82. З огляду на відповідні медичні документи та доводи сторін у цій справі Суд доходить висновку, що у день затримання заявник був підданий жорстокому поводженню працівниками міліції.

Проте Суд не вважає, що жорстоке поводження, про яке йдеться, становило катування. Хоча при затриманні працівники міліції застосували до заявника непропорційну фізичну силу, не було встановлено або переконливо доведено, що вони мали намір покарати або залякати заявника.

83. У світлі наведеного вище Суд вважає, що було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку із застосуванням працівниками міліції до заявника нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження.

III. СТВЕРДЖУВАНА НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ЗАЯВНИКА

84. Заявник стверджував, що він був невинуватим та що його засудження ґрунтувалось на неправильній оцінці фактів та доказів. Зокрема заявник заявляв, що суди не повинні були брати до уваги показання, надані його співобвинуваченими протягом досудового слідства, стверджуючи, що зазначені показання були отримані внаслідок фізичного та психологічного тиску з боку працівників міліції.

85. Заявник також стверджував, що він не знав про характер та підстави обвинувачення, висунутого проти нього, а також що протягом досудового слідства державні органи відмовили йому у наданні юридичної допомоги. Він також скаржився на те, що вони не дозволили панові Бр. ознайомитися з матеріалами справи або побачитися із заявником для того, щоб скласти від його імені касаційну скаргу.

86. Заявник посилався на пункт 1 та підпункти «а»–«d» пункту 3 статті 6, на статті 13 та 17 Конвенції та на статтю 2 Протоколу № 7 до Конвенції. Суд вважає, що скарга заявника має бути розглянута за пунктом 1 та підпунктами «а»–«с» пункту 3 статті 6 Конвенції, відповідні положення яких передбачають таке:

«1. 1. Кожен має право на справедливий ... розгляд його справи ... судом, ..., який ... встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення...

3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

(а) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;

(b) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;

(c) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або — за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника — одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;

...»

87. Уряд заперечував доводи заявника, зокрема, стверджуючи, що право заявника на захист гарантувалося на національному рівні.

88. Спершу Суд зауважує, що деякі зі скарг заявника за статтею 6 Конвенції не порушувались на національному рівні у чіткий та обґрунтований спосіб. Зокрема це стосується стверджуваного неповідомлення слідчими заявника про характер та підстави обвинувачення, висунутого проти нього, та їхньої стверджуваної відмови надати йому на стадії досудового слідства доступ до юридичної допомоги. Твердження заявника у касаційній скарзі

про те, що суд першої інстанції не розглянув заяви про те, що «позбавлення можливості мати захисника та побачення з ним до першого допиту», не підтримувалося будь-якими деталями або доказами, а тому не є серйозним доводом, на який Верховний Суд України мав звернути особливу увагу. За цих обставин Суд не може розглядати ці скарги, перебираючи по суті на себе роль національного суду.

89. У будь-якому випадку, Суд вважає, що зазначені скарги є необґрунтованими. Зокрема заявник був належним чином повідомлений про висунуті проти нього обвинувачення (див. пункт 16 вище). Хоча заявник стверджував, що пан Бр. не був присутній під час допиту заявника в СІЗО (див. пункт 18 вище), Суд зазначає, що Уряд надав достатні докази на спростування твердження заявника (див. пункти 16, 17 та 20 вище). Суд також зазначає, що заявник не довів, що відповідальність за будь-які труднощі, з якими він міг стикнутися при спілкуванні із захисником протягом слідства, може бути покладена на державні органи, а не на самого заявника або його захисника.

90. Суд також зазначає, що твердження заявника про те, що він не міг спілкуватися ні з ким поза межами СІЗО, взагалі не підтверджуються будь-якими доказами. Також не існує жодного доказу того, що зазначене питання було доведено до відома державних органів.

91. Що стосується скарги заявника про відмову судів дозволити панові Бр. ознайомитися з матеріалами справи та побачитися із заявником для того, щоб скласти від його імені касаційну скаргу, Суд зазначає, що це питання було ретельно розглянуто апеляційним судом. Мотивуючи свою позицію з цього питання, суд послався на конкретні обставини, які не дали змогу панові Бр. взяти участь у провадженні, та полягали у тому, що він бажав представляти двох підсудних, які надавали суперечливі показання щодо фактів. З огляду на те, що заявник не заперечив достовірності цієї інформації, Суд не вважає, що обмеження його права на вибір захисника на цій підставі було непропорційним або суперечило гарантіям підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції.

92. Той факт, що Верховний Суд України згодом дозволив панові Бр. взяти участь у провадженні, представляючи інтереси заявника (але не інтереси іншого співобвинуваченого), не піддає сумніву позицію апеляційного суду з цього питання (див. пункт 91 вище). Заявник не вказав, коли було ухвалено рішення, яке надавало панові Бр. право взяти участь у провадженні, або якими були підстави для такого рішення. У будь-якому разі Суд зазначає, що це не завадило заявникові отримати юридичну допомогу від пана Б. — юриста, який був його захисником протягом слідства та розгляду справи судом першої інстанції та мав

повний доступ до матеріалів його справи, до засідання Верховного Суду України.

93. В цілому Суд доходить висновку, що заявникові була надана достатня можливість підготувати та навести доводи на свій захист протягом провадження у судах першої та касаційної інстанцій, за допомогою юридичної консультації пана Б. Заявник не довів, що його аргументи не були належним чином розглянуті або що будь-яке стверджуване порушення його процесуальних прав або стверджувані помилки в оцінці судами питань права або фактів були такими, що зашкодили загальній справедливості провадження, гарантованій статтею 6 Конвенції. У матеріалах справи не міститься нічого, що дозволило б Судові не погодитись з висновками судів про те, що твердження співобвинувачених заявника про жорстоке поводження протягом досудового слідства були необґрунтованими.

94. У світлі зазначеного вище Суд доходить висновку, що ця частина заяви має бути відхилена як явно необґрунтована відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

IV. СТВЕРДЖУВАНЕ ВТРУЧАННЯ У ПРАВО ЗАЯВНИКА НА ІНДИВІДУАЛЬНУ ЗАЯВУ

95. Заявник скаржився на те, що державні органи не надали йому копій документів з матеріалів справи, які він бажав подати до Суду на обґрунтування своєї заяви. Заявник також скаржився на те, що державні органи перешкоджали його листуванню із Судом. Він посилався на статтю 34 Конвенції, яка передбачає таке:

«Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права».

96. Суд зазначає, що скарга заявника за статтею 34 Конвенції по суті стосується двох окремих питань, а саме: стверджуваної відмови надати заявникові копії документів для його заяви до Суду та стверджуваного невідправлення його листів до Суду. Суд розгляне ці питання окремо.

А. Відмова надати заявникові копії документів для його заяви до Суду

1. Доводи сторін

97. Уряд стверджував, що скарга заявника стосувалася відмови державних органів зробити ксерокопії певних документів для нього

за їхній кошт, а не відмови допустити заявника до цих документів. У цьому контексті Уряд зауважив, що національні нормативні акти не вимагають від державних органів безоплатно забезпечувати позбавлених волі осіб ксерокопіями документів з матеріалів їхніх справ. На думку Уряду, таке зобов'язання поклало б на державні органи не виправдано важкий тягар, особливо з огляду на те, що обсяги матеріалів справи можуть бути дуже великими. Уряд також стверджував, що зазначене обмеження становило елемент неминучого страждання, властивий законному позбавленню волі.

98. Уряд також зауважив, що заявник та захисник, який представляв його у національному провадженні, протягом зазначеного провадження мали повний доступ до матеріалів справи та що вони могли зробити копії відповідних документів для заяви заявника до Суду за власний кошт. Після завершення національного провадження заявник міг попросити свого захисника або своїх родичів отримати копії документів, необхідних для заяви.

99. Уряд також зауважив, що працівники виправної колонії, в якій тримався заявник, надали йому копії певних документів.

100. Відповідно до тверджень Уряду той факт, що заявник все-таки подав до Суду заяву, підтверджує, що державні органи не перешкоджали його праву на індивідуальну заяву.

101. Заявник заперечив проти аргументів Уряду та наполягав на тому, що його було позбавлено доступу до матеріалів справи. Хоча працівники виправної колонії допомогли йому в отриманні ксерокопій листів Суду, вони не допомогли йому отримати документи з матеріалів його справи. Заявник також стверджував, що, незважаючи на той факт, що він просив державні органи дозволити йому зробити копії документів за власний кошт, йому було відмовлено у задоволенні його клопотань. Заявник вважав, що ця відмова була пов'язана з тим фактом, що в камері йому дозволялося тримати тільки копії вироку та ухвали суду касаційної інстанції (див. пункт 59 вище).

102. Заявник також стверджував, що при ознайомленні з матеріалами справи під час кримінального провадження він не вважав за необхідне робити копії документів, тому що він вважав, що суди не визнають його винним.

2. Оцінка Суду

103. Суд зазначає, що ця частина справи стосується питання втручання у право заявника на індивідуальну заяву, щодо якого в декількох справах щодо України він уже постановив рішення. Наприклад, у зазначеній вище справі «Найден проти України» (пп. 64–69) Суд констатував порушення статті 34 Конвенції через те, що державні органи не забезпечили заявникові, який залежав від них

(він був ув'язнений та не мав захисника), можливості отримати копії документів, яких він потребував для обґрунтування своєї заяви до Суду.

104. Принципова відмінність між становищем заявника у цій справі і становищем заявника у справі «Найден проти України» (*Naydyon v. Ukraine*) полягає у тому, що перший підтримує стосунки з родичем, своїм братом, який залишається на волі та іноді допомагає заявникові листуватися з Судом (див. пункт 55 вище та рішення у справі «Найден проти України» (*Naydyon v. Ukraine*), зазначене вище). Проте Суд не вважає, що цей елемент може дати підстави для досягнення іншого висновку щодо дотримання Україною положень статті 34 Конвенції.

105. Хоча Уряд стверджував, що родичі заявника могли допомогти йому отримати копії документів, які були йому потрібні, він не пояснив процедури, згідно з якою мали діяти заявник та, наприклад, його брат, щоб останній міг отримати доступ до матеріалів справи заявника. У цьому зв'язку Суд бере до уваги обставини іншої справи щодо України, в якій матері ув'язненого не було надано дозволу робити копії документів з матеріалів його справи, що зберігалися у місцевому суді (див. рішення від 29 вересня 2011 року у справі «Третьяков проти України» (*Tretyakov v. Ukraine*), заява № 16698/05, п. 84).

106. Слід визнати, що у справі «Третьяков проти України» (*Tretyakov v. Ukraine*) Суд постановив, що Україна дотрималась своїх зобов'язань за статтею 34 Конвенції, зокрема у тому, що стосується надання заявникові можливості отримати копії документів, які були йому потрібні для підтримки його заяви. Проте у вищезазначеній справі після того, як заявник подав свою заяву до Суду, він мав повний доступ до матеріалів справи, оскільки у той час кримінальне провадження тривало, і ніщо йому не заважало переписувати документи від руки, та він зміг надіслати до Суду усі документи, які, на його думку, мали значення для розгляду справи. Його скарга головним чином стосувалася відмови суду першої інстанції дозволити йому ксерокопіювати їх (див. вищезазначене рішення у справі «Третьяков проти України» (*Tretyakov v. Ukraine*), п. 85).

107. У справі, що розглядається, заявник подав заяву після завершення провадження у його справі. Як і заявник у справі «Найден проти України» (*Naydyon v. Ukraine*), він був позбавлений доступу до матеріалів своєї справи та не міг робити копій документів ані вручну, ані будь-яким іншим чином (див. рішення у справі «Найден проти України» (*Naydyon v. Ukraine*), п. 65). За цих обставин та з огляду на доводи заявника Суд не погоджується з Урядом щодо того, що його скарга стосувалася виключно відмови державних органів безоплатно надати йому ксерокопії певних документів.

108. Що стосується аргументу Уряду про те, що заявник міг зробити копії документів до завершення національного провадження, Суд зазначає, що він вже відхиляв подібний аргумент у справі «Найден проти України» (див. вищезазначене рішення у справі «Найден проти України» (*Naydyon v. Ukraine*), пп. 59 та 67) та що у цій справі немає підстав відходити від зазначеного висновку.

109. Всупереч твердженню Уряду (див. пункт 100 вище), той факт, що ця заява була подана до Суду, не виключає можливості втручання у право заявника на індивідуальну заяву (див. вищезазначене рішення у справі «Найден проти України» (*Naydyon v. Ukraine*), п. 68).

110. У світлі зазначеного вище Суд доходить висновку, що Україна не дотрималась своїх зобов'язань за статтею 34 Конвенції щодо надання заявникові усіх необхідних можливостей для забезпечення належного та ефективного розгляду його заяви Судом.

В. Стверджуване втручання у кореспонденцію заявника до Суду

111. Уряд стверджував, що заявник не подав прокуророві з нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах скаргу щодо втручання у його право на кореспонденцію до Суду. Отже, заявник не може вважатися таким, що вичерпав національні засоби юридичного захисту у зв'язку з цією частиною заяви.

112. Уряд також заперечував будь-яке втручання у кореспонденцію заявника до Суду.

113. Заявник не погодився.

114. Що стосується доводу Уряду про невичерпання засобів юридичного захисту, Суд повторює, що скарга за статтею 34 Конвенції має процесуальний характер і тому не порушує питання щодо прийнятності за Конвенцією (див., *mutatis mutandis*, рішення від 18 лютого 2010 року у справі «Пузан проти України» (*Puzan v. Ukraine*), заява № 51243/08, п. 49).

115. Звертаючись до суті скарги заявника, Суд зазначає, що можливість втрати листів, які заявник відсилав до Суду у травні та липні 2007 року, внаслідок технічної помилки на певному етапі їхнього відправлення або доставки не повинна виключатися. У будь-якому разі Суд констатує, що немає достатніх фактичних підстав, аби дійти висновку щодо того, що державні органи України умисно не відправляли листи заявника або не забезпечили їхню належну доставку (див., *mutatis mutandis*, рішення у справах «Юхас Дуріч проти Сербії» (*Juhas Duric v. Serbia*), заява № 48155/06, пп. 75–76, від 7 червня 2011 року (ще не набуло статусу остаточного), «Орлов проти Росії» (*Orlov v. Russia*), заява № 29652/04, пп. 120–121, від 21 червня 2011 року; та для порівняння, наприклад, рішення у справах «Нурмагомедов

проти Росії» (Nurmagomedov v. Russia), заява № 30138/02, пп. 57–62, від 7 червня 2007 року, та «*Булдаков проти Росії» (Buldakov v. Russia)*, заява № 23294/05, пп. 48–50, від 19 липня 2011 року).

116. Відповідно Суд доходить висновку, що держава-відповідач дотрималась своїх зобов'язань за статтею 34 Конвенції щодо відправки листів заявника, адресованих Суду.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 46 КОНВЕНЦІЇ

117. Стаття 46 Конвенції передбачає таке:

«1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є Сторонами.

2. Остаточне рішення Суду передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням».

118. Суд повторює, що стаття 46 Конвенції у світлі її тлумачення в контексті статті 1 покладає на державу-відповідача юридичний обов'язок вжити під наглядом Комітету міністрів відповідних заходів загального та/або індивідуального характеру для забезпечення права заявника, порушення якого було констатоване Судом. Таких заходів держава-відповідач повинна вжити і стосовно інших осіб, ситуація яких аналогічна ситуації заявника, а саме — усунути проблеми, які призвели до таких висновків Суду (див. рішення у справі «*Скоццарі та Джунта проти Італії» (Scozzari ta Giunta v. Italy)* [ВП], заяви № 39221/98 та № 41963/98, п. 249, ECHR 2000-VIII).

119. Для сприяння швидкому та ефективному виконанню його рішень, якими встановлюється порушення Конвенції, та для того, щоб допомогти державі-відповідачу виконати свої обов'язки згідно зі статтею 46 Конвенції, Суд повинен якомога чіткіше визначити, що він вважає проблемою, яка призвела до такого висновку. Якщо проблема виявляється системною та наслідком її є або, скоріш за все, будуть численні заяви, від Суду може вимагатися встановити першопричину зазначеної проблеми (див., *mutatis mutandis*, рішення у справах «*Броньовський проти Польщі» (Broniowski v. Poland)* [ВП], заява № 31443/96, пп. 189–194, ECHR 2004-V; «*Гуттен-Чапська проти Польщі» (Hutten-Czapska v. Poland)* [ВП], заява № 35014/97, п. 232, ECHR 2006-VIII; «*Грінз та М.Т. проти Сполученого Королівства» (Greens ta M.T. v. the United Kingdom)*, заяви №№ 60041/08 та 60054/08, п. 107, ECHR 2010 (витяги); та рішення у справі проти України «*Юрій Миколайович Іванов проти України» (Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine)*, заява № 40450/04, п. 80, від 15 жовтня 2009 року; «*Харченко проти України» (Kharchenko v. Ukraine)*, заява № 40107/02, п. 101, від 10 лютого 2011 року; «*Балицький проти України» (Balitskiy v. Ukraine)*, заява № 12793/03, п. 54, від 3 листопада 2011 року).

120. Суд зазначає, що частина цієї справи стосується системних проблем, існування яких вимагає вжиття заходів загального характеру.

121. Зокрема це вже друга справа після зазначеної вище справи «Найден проти України» (*Nayduon v. Ukraine*), в якій Суд встановлює порушення статті 34 Конвенції у зв'язку з тим, що заявникові, ув'язненій особі, залежній від державних органів, не був наданий ефективний доступ до документів, які були потрібні йому для обґрунтування своєї заяви до Суду. Подібні скарги про втручання у право на індивідуальну заяву були подані у низці інших справ щодо України, які наразі знаходяться на розгляді Суду. З їхнього числа на цей момент двадцять три справи були комуніковані Урядові.

122. Отже, Суд доходить висновку, що ця проблема не є поодиноким випадком чи особливим поворотом подій у певній справі (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Броньовський проти Польщі» (*Broniowski v. Poland*) [ВП], заява № 31443/96, п. 189, ECHR 2004-V).

123. З огляду на свої висновки за статтею 34 Конвенції у цій справі, а також у справі «Найден проти України» (див. пункти 110 вище та вищезазначене рішення у справі «Найден проти України» (*Nayduon v. Ukraine*)), Суд вважає, що ця проблема виникла внаслідок відсутності чіткої та конкретної процедури, яка давала б ув'язненим особам можливість отримувати копії документів з матеріалів справи або переписуючи їх власноруч або за допомогою відповідного обладнання, або шляхом покладання на державні органи обов'язку робити такі копії. Хоча існували національні нормативні акти, які передбачали допуск громадян до документів, що зберігаються державними органами, включаючи матеріали судових справ, національні судові органи не вважали себе зобов'язаними допомагати ув'язненим особам, враховуючи їхнє особливе становище, отримувати такі копії. Немає також інформації про те, що пенітенціарні установи, на які згідно з правилами виконання покарань покладалось таке завдання, дотримувались цих вимог.

124. Суд також зазначає, що Комітет міністрів ще не завершив процес нагляду за виконанням рішення у справі «Найден проти України» (*Nayduon v. Ukraine*) за пунктом 2 статті 46 Конвенції (див. пункт 61 вище). Отже, він констатує, що ця проблема досі залишається нерозв'язаною.

125. Пам'ятаючи про величезну важливість права на індивідуальну заяву, закріпленого статтею 34 Конвенції, для ефективного функціонування системи нагляду, створеної Конвенцією, Суд вважає, що державою-відповідачем мають бути терміново вжиті адекватні законодавчі та адміністративні заходи для надання особам, позбавленим свободи, можливості отримати ефективний доступ до документів, необхідних для обґрунтування їхніх скарг до Суду.

V. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

126. Стаття 41 Конвенції передбачає таке:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

127. Заявник вимагав 2 000 000 євро відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

128. Уряд не надав своїх зауважень.

129. Суд не вбачає жодного причинно-наслідкового зв'язку між встановленим порушенням та заявленою матеріальною шкодою, тому він відхиляє цю вимогу. З іншого боку, він присуджує заявникові 12 000 євро відшкодування моральної шкоди.

B. Судові та інші витрати

130. Заявник не подав жодних вимог щодо компенсації судових та інших витрат. Відповідно Суд нічого не присуджує.

C. Пеня

131. Суд вважає за належне призначити пеню виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткових пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД

1. *Оголошує* одноголосно скаргу заявника на те, що 12 квітня 1998 року він був підданий катуванню з боку працівників міліції, прийнятною, а скарги щодо жорстокого поводження з іншими затриманими — неприйнятними.

2. *Оголошує* більшістю голосів скаргу заявника на несправедливість провадження щодо нього неприйнятною.

3. *Постановляє* одноголосно, що мало місце порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з тим, що заявника було піддано нелюдському

чи такому, що принижує гідність, поводженню з боку працівників міліції.

4. *Постановляє* одноголосно, що Україна не дотрималась своїх зобов'язань за статтею 34 Конвенції у зв'язку з відмовою державних органів надати заявнику копії документів для його заяви до Суду.

5. *Постановляє* одноголосно, що Україна дотрималась своїх зобов'язань за статтею 34 Конвенції щодо відправлення листів заявника, адресованих Суду.

6. *Постановляє* одноголосно, що:

(а) упродовж трьох місяців з дня, коли рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має сплатити заявнику 12 000 (дванадцять тисяч) євро відшкодування моральної шкоди, що мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу, разом з будь-якими податками, що можуть нараховуватись;

(b) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до повного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в цей період, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

7. *Відхиляє* одноголосно решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 26 липня 2012 року відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Стівен ФІЛЛІПС
(Stephen Phillips)
Заступник Секретаря

Дін ШПІЛЬМАНН
(Dean Spielmann)
Голова